

บทที่ 2

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา เรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมอาหรับต่อสังคมมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสตูลนั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และแนวคิดเกี่ยวกับภาษา โดยเฉพาะในเรื่องของคำยืม เพื่อเป็นพื้นฐาน แนวทางในการศึกษา และเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวคิด และทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม รวมถึงภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวอาหรับและชาวมุสลิมในจังหวัดสตูล โดยสังเขปดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

2.1.1 คำจำกัดความของวัฒนธรรม

พระยาอนุมาน ราชธน (2515 : 6) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับ พฤติกรรม วาจาท่าทาง กิจกรรม และผลผลิตของกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมผลิต หรือปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติ ในพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 หมายถึง ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบอันดีงาม ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

อารง สุทธาศาสน์ (2519 : 132-133) กล่าวว่า วัฒนธรรมในความหมายโดยทั่วไปคือ แนวทางการดำรงชีวิตของสังคม หรือของกลุ่มแต่ละกลุ่มที่สืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งอย่างไม่ขาดสาย วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นแบบฉบับของชีวิต ซึ่งคนส่วนมากหวงแหน และปกป้องรักษา

ดำรง ฐานดี (2520 : 30) ได้กล่าวถึง ความหมายของวัฒนธรรมว่า ทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ ในสังคมนั้นยอมรับนับถือ และปฏิบัติตาม รวมทั้งเก็บสะสม และถ่ายทอด วิธีการประพฤติปฏิบัตินั้นต่อไปยังลูกหลานด้วย

ระวีวรรณ ชุ่มพฤษ (2528 : 7) กล่าวว่า วัฒนธรรม เป็นชื่อรวมสำหรับแบบอย่างของพฤติกรรมทั้งหลายที่ได้มาทางสังคม และถ่ายทอดกันไปทางสังคม โดยอาศัยสัญลักษณ์ วัฒนธรรมจึงเป็นชื่อสำหรับสัมฤทธิ์ผลที่เด่นชัดทั้งหมดของกลุ่มมนุษย์ รวมสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เช่น ภาษา การทำเครื่องมือ อุตสาหกรรม ศิลปะ วิทยาศาสตร์ กฎหมาย ศีลธรรม และศาสนา รวมถึงอุปกรณ์ที่เป็นวัตถุ หรือสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งแสดงรูปแบบแห่งสัมฤทธิ์ผลทางวัฒนธรรม และทำให้ลักษณะวัฒนธรรมทางปัญญาสามารถยังผลเป็นประโยชน์ใช้สอยได้ เช่น อาคาร เครื่องมือ เครื่องจักรกล เครื่องมือสื่อสาร ศิลปวัตถุ ฯลฯ

นอกจากนี้งานพิศ สัตย์สงวน (2543 : 21-22) ได้รวบรวมคำนิยามของ วัฒนธรรมที่สำคัญ ของนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงไว้ดังนี้

เอ็ดเวิร์ด บี ไทเลอร์ (Edward B. Tylor) ได้นิยามคำว่า วัฒนธรรมไว้อย่าง ชัดเจนเป็นครั้งแรกว่า วัฒนธรรม คือ “สิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่นๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่างๆ ที่มนุษย์ ได้มาโดยการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคม”

ไวท์ (White) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม คือ “การจัดระเบียบของ ปรัชญาการณ์ต่างๆ กล่าวคือ เป็นการจัดระเบียบของการกระทำต่างๆ หรือแบบแผนพฤติกรรมต่างๆ การจัดระเบียบของความคิดต่างๆ เช่น ความเชื่อ ความรู้ต่างๆ และเป็นการจัดระเบียบของความรู้สึก ที่ผูกพันอยู่กับสิ่งต่างๆ เช่น ทศนคติ การจัดระเบียบดังกล่าวขึ้นอยู่กับการใช้ระบบสัญลักษณ์ วัฒนธรรม เริ่มมีขึ้นเมื่อมนุษย์กลายเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ที่มีการแสดงออก โดยใช้ระบบสัญลักษณ์ เพราะสัญลักษณ์สำคัญอันนี้ ทำให้วัฒนธรรมถ่ายทอดจากคนๆ หนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งได้”

คูณ (Coon) นิยามว่าคือ วัฒนธรรม คือ ผลรวมทั้งหมดของวิถี ที่ทำมนุษย์ อยู่ได้ และมีการถ่ายทอดจากชั่วชีวิตหนึ่ง โดยการเรียนรู้

เคิลลี (Kelly) นิยามวัฒนธรรมว่า คือ “ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อาจเป็นสิ่งมีเหตุผล หรือไม่มีเหตุผลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อ เป็นแนวทางการปฏิบัติ หรือพฤติกรรมของมนุษย์”

เฮอส์โกวิทส์ (Herskovits) ได้นิยามวัฒนธรรมไว้อย่างสั้นๆ ว่าคือ “สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา”

ลินตัน (Linton) นิยามวัฒนธรรมว่า คือ “กลุ่มคนที่จัดระเบียบแล้ว ที่มีแบบ แผนพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้อันเป็นลักษณะของสังคมที่เฉพาะของสังคมหนึ่ง”

บิตนีย์ (Bibney) นิยามวัฒนธรรมว่า “เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาโดยการเรียนรู้ หรือเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการอบรมสั่งสอน รวมทั้งความคิดของปัจเจกชนต่างๆ ภายในสังคมนั้น และความเฉลียวฉลาด ศิลปะ ความคิดทางสังคม และสถาบันที่สมาชิกของสังคม มักยอมรับร่วมกัน และที่สมาชิกพยายามปฏิบัติตาม”

คูเบอร์ (Cuber) ได้นิยามวัฒนธรรม ซึ่งเป็นคำนิยามที่ให้ลักษณะต่างๆ ของ วัฒนธรรมชัดเจนมากที่สุดว่า วัฒนธรรม คือ “แบบแผนพฤติกรรม ที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ และยังรวมผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่น ทศนคติ ค่านิยม สิ่งของต่างๆ ที่ คนทำขึ้น และความรู้ที่มีอยู่ร่วมกันในกลุ่มชนหนึ่งๆ และมีการถ่ายทอดไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ใน สังคม”

โครเบอ์ (Kroeber) นิยามวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรมประกอบไปด้วย แบบแผนพฤติกรรมที่ได้มา โดยการเรียนรู้ และถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง โดยใช้ระบบสัญลักษณ์นั้น เป็นผลสำเร็จที่แตกต่างกันไปในกลุ่มชนต่างๆ วัฒนธรรมยังรวมถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรม ยังประกอบไปด้วย ความคิดตามประเพณี (ที่มีประวัติศาสตร์ และมีการเลือกมาจากหลายๆ อย่าง) และค่านิยมที่ติดตามมาระบบวัฒนธรรมนั้น อาจพิจารณาในแง่หนึ่งว่า เป็นผลผลิตของการกระทำ และในอีกแง่หนึ่ง มันเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการกระทำต่อไป”

ส่วนอมรา พงศาพิชญ์ (2547: 25) นิยามว่าวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นกำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม หรือความคิด ตลอดจนวิธีการ หรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือระบบในสังคมมนุษย์สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ

สำหรับวัฒนธรรมตามทรรศนะของอิสลามนั้น วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาดังกล่าวของริยาฎ นะฮอซาน อาฆอ (Riyād Na‘asān’ Āghā) ที่ได้ให้นิยามของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมก็คือ ศาสนาที่ประกอบขึ้นด้วยส่วนประกอบสำคัญต่างๆ¹

จากนิยาม และจำกัดความข้างต้นที่ไม่รวมถึง วัฒนธรรมตามทรรศนะอิสลาม สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นนอกเหนือจากธรรมชาติ ดังนั้นวัฒนธรรมอาจเป็นทั้งแนวคิด ทศนคติ มโนคติ ความรู้ ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนการกระทำต่างๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ และการถ่ายทอดต่อกันมาของสังคม วัฒนธรรมจึงไม่เป็นเพียงวัตถุ ฉะนั้นสังคมที่ต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน บุคคลใดที่อยู่ในวัฒนธรรมใด ก็จะมีปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้น ฉะนั้นวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต หรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกประเทศ และไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครดีกว่าของใคร

วัฒนธรรมที่ปรากฏ ในแต่ละสังคมมีลักษณะที่สำคัญคือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เมื่อมีวัฒนธรรมที่แปลกปลอมสู่สังคมหนึ่ง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ก็อาจจะเลือนลงได้ ทั้งนี้คุณค่าที่สำคัญของวัฒนธรรม คือ ความหลากหลาย เมื่อมีแนวคิด ในเรื่องความหลากหลายของวัฒนธรรม ในแต่ละสังคมจึงต้องรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ ในขณะเดียวกันก็ต้องปรับปรุง พัฒนาวัฒนธรรมของตนให้เจริญงอกงาม เหตุนี้จึงทำให้แต่ละสังคมมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกัน และกัน ดังนั้นการส่งเสริมความเจริญทางด้านวัฒนธรรมจึงต้องดำเนินไปพร้อมกับการรักษาวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไว้ด้วย

¹ “Halab Durrat al-Mudun” (Online) Search from <http://www.aleppo-cic.sy/acic/magz/modules/news/print.php?storyid=54> [20 April 2007]

2.1.2 ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) ซึ่งเกิดจากความคิดของมนุษย์ของมนุษย์ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่างๆ ศิลปกรรมประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ หรือที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non Material Culture) ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์ และจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และกิริยามารยาท

ณรงค์ เส็งประชา (2524 : 23) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมมี 2 ประเภท คือ ประการแรก วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน อาคารบ้านเรือน ยานพาหนะ ฯลฯ ประการที่สอง ได้แก่ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง แบบแผนในการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ภาษา ความเชื่อ ภาษา ศีลธรรม วิถีการกระทำ ฯลฯ

ส่วนประดิษฐ์ มัชฌิมา (2522 : 13) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางความคิด หรือความเชื่อถือ หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความคิดเห็น ความเชื่อถือ หรือความรู้สึกนึกคิดของสังคม ซึ่งอาจจะถูก หรือผิดก็ได้ เช่น ความจริงทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อระเบียบแบบแผน หรือประเพณีที่บุคคลในสังคมยึดถือ และปฏิบัติร่วมกัน เช่น ระเบียบประเพณี จารีต กฎหมาย ฯลฯ วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งของ หรือเครื่องใช้ต่างๆ ที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ มีหรือครอบครองเพื่อประโยชน์ของสังคม

จุมพล หนีมพานิช (2526 : 140) ได้อธิบายเกี่ยวกับ วัฒนธรรมเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ทั้งหลาย วัฒนธรรมทางสังคมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ ความประพฤติปฏิบัติตามมารยาททางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจ และศีลธรรม ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

วราคม ทีสุกะ (2524 : 33) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภทคือ คติธรรมเป็นวัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับ หลักการดำเนินชีวิต ได้แก่ ตติพจน์ คำสุภาสิต ตลอดจนศาสนาสุภาสิต เนติธรรม เป็นวัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับกฎระเบียบปฏิบัติตัวบทกฎหมาย วัตถุธรรม เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสหธรรมเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ การปฏิบัติ การอยู่ร่วมกัน เช่น มารยาททางสังคม มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการไปงานศพ มารยาทในการเข้าฟังการปาฐกถา และการอภิปราย

ในส่วนของวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หรือวัฒนธรรมทางจิตใจนั้น นักวิชาการอย่าง งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 53-54) ได้แบ่งวัฒนธรรมประเภทนี้ออกเป็น 5 ประเภทย่อย ได้แก่

1. สถาบันสังคม อันได้แก่ สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา แพทย์ และสาธารณสุข เป็นต้น

2. วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมคือ วัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งได้แก่

ศาสนา ซึ่งในหลักศาสนาจะมีข้อห้ามต่างๆ เช่น การห้ามลักทรัพย์ ห้ามดื่มของมึนเมา ศาสนาจึงช่วยควบคุมทางสังคมได้

ความเชื่อทางสังคม คือ ระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่เป็นของคนจำนวนมากในสังคม เช่น ในสังคมไทยคนจำนวนมากเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ บุญ บาป การทำบุญ และโลกหน้า

ค่านิยม คือ มาตรฐานที่ใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง เมื่อใดมีค่า คนก็อยากมี อยากเป็น อยากได้ ความเชื่อในค่านิยมของสังคมเกิดความมีระเบียบขึ้นได้

ประเพณีต่างๆ แต่ละสังคมมีประเพณีต่างๆ ที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน เมื่อคนทำตามประเพณี จะทำให้สังคมเกิดความมีระเบียบขึ้นได้

กฎหมาย คือ การควบคุมสังคมโดยตรง และทำให้เกิดความมีระเบียบขึ้นในสังคมได้อย่างดี

3. ศิลปะ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ดนตรี การละคร นาฏศิลป์ และวรรณกรรม เป็นต้น

4. ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน รวมทั้งกิริยาท่าทางต่างๆ

5. พิธีกรรม

ส่วนอมรา พงศาวดาร (2547 : 25-31) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี คือ ข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัติทั้งในระดับบุคคล และระดับสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังเรียนรู้ และสืบทอดจากคนรุ่นก่อน เช่น การทอรองเท้าก่อนเข้าบ้าน การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโสกว่า ส่วนความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนา หรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ภูตผีปีศาจ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีความสำคัญมากต่อวัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดขนบธรรมเนียมประเพณี และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

2. วัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์ และสถาปัตยกรรม ทั้งวัฒนธรรมที่ค้นพบสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุต่างๆ

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมมนุษย์ ที่ได้จัดสรรขึ้น เพื่อใช้ในการดำรง อยู่ สามารถจำแนกได้เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านความ สะดวกสบายทางกาย อันได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่มห่ม เป็นต้น ส่วน วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเครื่องที่ก่อให้เกิด ความสุขทางใจ อันได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม ศีลธรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้แบ่งแยกจากกัน และสังคมหนึ่งๆ จะมีวัฒนธรรมทั้งสองในลักษณะที่สมดุลกัน

จากเนื้อหาของวัฒนธรรมดังกล่าวมาข้างต้น ปรากฏอยู่ในสังคม สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ก็คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ซึ่งเกิดจากการความคิดของมนุษย์ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่างๆ ศิลปกรรม ประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่ง ใช้เป็นประจำทุกวัน และวัฒนธรรมทางจิตใจ หรือที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์ และจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และกิริยามารยาท

2.1.3 ลักษณะของวัฒนธรรม

พระยาอนูมาน ราชชน (2515 : 73) กล่าวถึง ลักษณะของวัฒนธรรมมี 4 ประการดังนี้ ประการแรก จะต้องมีการสะสม หมายถึง จะต้องมีความเดิมอยู่ก่อนแล้ว จะสะสมทุนนั้น ให้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และประการที่สอง วัฒนธรรมต้องมีการปรับปรุงหมายถึง ต้องรู้จักตัดแปลง และ ปรับปรุงส่วนที่บกพร่องอยู่ให้เหมาะสม และถูกต้อง ประการที่สาม จะต้องมีการถ่ายทอดคือ ทำให้ วัฒนธรรมนั้นๆ แพร่หลายในวงกว้าง ประการที่สี่ มีการอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่น หรือชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

อานนท์ อาภาภิรม (2516 : 43) ได้เห็นความเห็นว่า ลักษณะที่สำคัญของ วัฒนธรรมคือ วัฒนธรรมเป็นแนวทางแห่งพฤติกรรม อันเกิดจากการเรียนรู้คือ สามารถเรียนรู้กันได้ (Learned Way of Behavior) มิใช่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน เพราะมนุษย์มีสมอง อันทรงคุณภาพ จึงทำให้สามารถรู้จักคิด ถ่ายทอด และเรียนรู้ ขบวนการดังกล่าว เกิดขึ้นจากการที่มี บุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่น ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม วัฒนธรรม มีลักษณะเป็นมรดกแห่ง สังคมเป็นผล

ชุตตา จิตพิทักษ์ (2528 : 145) ได้กล่าวถึง ลักษณะของวัฒนธรรมในลักษณะ เดียวกันว่า วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นอัตตา เนื่องจากไม่อยู่ภายในกรอบของเอกัตบุคคล ไม่พึ่งพาอาศัย บุคคลใดโดยเฉพาะ ทั้งไม่คลุมรูปอยู่ชนิดตายตัวไม่ว่ารูปแกน หรือรูปเต็ม ถ้าเปรียบกับวัตถุแล้ว วัฒนธรรมไม่ใช่ธาตุแท้ แต่สารผสมทรงตัวอยู่ได้ด้วยอาศัยเหตุปัจจัยซึ่งหล่อหลอม และ เปลี่ยนแปลงได้ วัฒนธรรมเก่าเสื่อมลงสูญไปสิ่งใหม่ก็เข้ามาแทนที่ ซึ่งย่อมครอบคลุมไปถึงสิ่งเก่าที่เล่า ใหม่ด้วย ทั้งนี้เพราะมนุษย์เราไม่หยุดนิ่งยอมผลิตคิดค้น ทำสิ่งเก่าให้แปลกใหม่อยู่เสมอ สิ่งใดที่สม อัยาศัยของกลุ่มย่อยเป็นที่ยอมรับ และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่า ลักษณะของวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เกิดจากการเรียนรู้ สะสมเป็นเวลายาวนาน พร้อมกับมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และถ่ายทอดเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต หรือจารีต ภูมิปัญญา ศาสนา สิ่งประดิษฐ์ และวัตถุอื่นๆ ในวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยม จึงอาจกล่าวได้ว่า พื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมส่วนมากเกิดจากการประดิษฐ์ และการแพร่กระจาย (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521 : 14)

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ นั้นเกิดจากการที่มนุษย์ประดิษฐ์ และสร้างขึ้นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยม บรรทัดฐาน และระบบสัญลักษณ์ต่างๆ ในสังคมนั้นๆ ซึ่ง สุริชัย หวันแก้ว (2547 : 157-158)

1. การเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Endogenous Change) อย่างเช่น จากการประดิษฐ์ คิดค้นวิธีการผลิตใหม่ขึ้นในสังคมนั้นเอง จากการต่อสู้ขัดแย้งระหว่างกลุ่ม และกระบวนการในสังคม จากการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงจากชนชั้นนำ เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (Exogenous Change) อย่างเช่น การรับเอาเทคโนโลยี หรือสิ่งประดิษฐ์มาจากภายนอกการล่าอาณานิคม ซึ่งบางกรณีการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกอาจเกิดขึ้น โดยความสมัครใจของผู้คนในสังคม หรือบางครั้งอาจโดยการใช้กำลังบีบบังคับ

พระยาอนุমান ราชชน (2515 : 65) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะแรงใดลักษณะใด จะเป็นอย่างไรช้า หรือรวดเร็ว ก็ขึ้นอยู่กับการสร้างสรรควัฒนธรรม (Acculturation) คือ การที่วัฒนธรรมต่างสังคมมากระทบกันว่าจะมีมาก หรือน้อย และมีความรุนแรงเพียงใด

นอกจากนั้นสังคมมนุษย์ มีการรับวัฒนธรรม บางส่วนมาจากสังคมข้างเคียง จากค่านิยมหลักที่ไม่ขัดต่อสังคม และมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ ทำให้วัฒนธรรมจากสังคมอื่นกลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น การรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่น ในระยะแรกนั้นเรียกว่า การยืมวัฒนธรรม เมื่อกาลเวลาผ่านไปการยืมก็กลายเป็นการรับวัฒนธรรม และการรับวัฒนธรรมนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมยังมีความเกี่ยวพันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเปรียบเสมือนกับเชือกสองเส้นที่ถูกนำมาพันเกลียวคู่กัน หรือเหรียญสองด้าน ซึ่งเป็นคนละส่วนคนละด้านกัน แต่ก็มี การเกี่ยวพันกันอย่างหนาแน่น ดังที่โครเบอร์ (Kroeber, อ้างใน ผ่องพันธุ์

มณีร์ตัน, 2521 : 19) ได้กล่าวว่า สังคม และวัฒนธรรมเป็นส่วนประกอบซึ่งกัน และกัน เช่นเดียวกับ กระจกสองหน้าของกระจกแผ่นเดียว วัฒนธรรมแต่ละแห่งย่อมเกี่ยวข้องกับสังคมของตน โดย อัตโนมัต

ดังนั้นในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นก็จำเป็นต้อง ศึกษาทั้งด้านสังคม และวัฒนธรรม เพราะไม่ใช่เพียงว่าทั้งสองเรื่องมีอิทธิพลต่อกัน และกันเท่านั้น แต่ ความสัมพันธ์ระหว่างระบบทั้งสอง ก็ซับซ้อนการรวมแนวความคิดทางสังคม และวัฒนธรรมทั้งสอง อย่างเข้าไว้ด้วยกัน จึงเป็นเรื่องจำเป็น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม รวมเอา การเปลี่ยนแปลงในวิธีการที่มนุษย์ใช้ เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการของเขา การเปลี่ยนแปลงในด้าน หนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ (ผ่องพันธุ์ มณีร์ตัน, 2521 : 20)

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมอิสลาม

วัฒนธรรมอิสลาม มิได้จำกัดตัวเองอยู่กับชนิดของอาคารเสื่อผ้า เครื่องนุ่งห่ม อาคาร บ้านเรือน หรือวิธีการติดตามสื่อสาร แต่วัฒนธรรมอิสลามหมายถึง การปฏิบัติปฏิบัติ ความ สำนึกทางจิตใจ และค่านิยมทางศีลธรรมนอกจากนี้วัฒนธรรมอิสลามยังหมายถึง ความยุติธรรม ชั้นดี ธรรม การแสดงออกทางจิตใจที่เจริญ ตลอดจนศิลปะ และวรรณกรรม (สุรพล ทรงวีระ, 2519 : 9)

โดยทั่วไปศาสนา มักจะแยกกิจกรรมของศาสนาออกจากกิจกรรมทางโลก หรือแยกศาสนา นอกจากวัฒนธรรมถึงแม้ว่า กิจกรรมบางอย่าง จะมีต้นกำเนิดมาจากศาสนาก็ตาม แต่สำหรับวัฒนธรรมอิสลาม แล้วศาสนาเป็นรากฐานเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมของผู้นับถือ โดยสิ้นเชิง ดังความเห็นของนักวิชาการอิสลาม ซึ่งเห็นว่า ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นสิ่งเดียวกันอย่างแบ่งแยก มิได้สำหรับคนมุสลิม วัฒนธรรมอิสลามช่วยนิยามขอบเขตทางสังคมให้แก่คนมุสลิม ศาสนาอิสลามนั้น มีฐานะเป็นดิน (วิถีชีวิต) ดังนั้นศาสนาจึงรวมกิจการทุกอย่างของมนุษย์ไว้ การเมืองก็เป็นส่วนหนึ่ง ที่ แยกไม่ออกจากศาสนาอิสลาม (สุรินทร์ พิศสุวรรณ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ม.ป.ป : 163)

สุรพล ทรงวีระ (2519 : 10) กล่าวว่า วัฒนธรรมอิสลามมีมาแต่ดั้งเดิม และ ผูกติดกับเสาหลักของศาสนา นั่นคือ หลักการศรัทธาของอิสลามเป็นรากฐานที่วัฒนธรรมอิสลามตั้งอยู่ โดยมีรากฐานที่สำคัญคือ อัลกรุอาน

ด้วยเหตุนี้ศาสนาอิสลามจึงแตกต่างจากความเชื่ออื่นๆ หลายประการ ที่ สำคัญก็คือ ลักษณะอันรอบด้านของศาสนา นี้ กระทบครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ไว้ทั้งสิ้น จริงอยู่เป็นไปได้ที่จะสร้างวิถีชีวิตอย่างรอบด้าน สำหรับชาวพุทธ ชาวคริสต์ และชาวฮินดู โดยอาศัย ศาสนาของแต่ละคน แต่สำหรับชาวมุสลิม คัมภีร์อัลกรุอาน และจริยวัตรของศาสดาซึ่งปรากฏอยู่ในอัลหะดีษ เป็นแนวทางที่ชัดเจน (สุรินทร์ พิศสุวรรณ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ม.ป.ป : 119)

บรรจง บินกาซัน (2522 : 161) ได้กล่าวถึง ศาสนาอิสลามว่า อิสลามเป็น แนวทางในการดำเนินชีวิตสำหรับมนุษย์ทุกอย่างก้าว ตลอดจนเป็นทั้งกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันใน

สังคม ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องเศรษฐกิจ การปกครอง กฎหมาย วัฒนธรรม จริยธรรม วิทยาการต่างๆ ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ในทุกสาขา โดยมีคัมภีร์อัลกุรอาน และแบบอย่างคำสอนของศาสนา มุฮัมมัด ﷺ เป็นธรรมนูญสูงสุด

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2535 : 8) กล่าวถึง วัฒนธรรมอิสลามว่า หมายถึงวิถีในการดำเนินชีวิต หรือรูปแบบแห่งพฤติกรรมของมุสลิมตลอดจนสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นมา ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความศรัทธาว่า อัลลอฮ์ﷻ คือ พระเจ้าเพียงองค์เดียว และมุฮัมมัดﷺ คือ ศาสนาทูตของพระองค์

มอร์แกน (Morgan, 1985, อ้างถึง อุษา จารุภา, 2541 : 33) กล่าวถึง วิถีชีวิตมุสลิมว่า วิถีชีวิตประจำวันของมุสลิมถูกกำหนด โดยคำสอนบทบัญญัติที่ละเอียดอ่อนของพระคัมภีร์อัลกุรอานที่บัญญัติไว้นานนับศตวรรษ และโดยจริยปฏิบัติของศาสดามุฮัมมัดﷺ

ส่วนอารง สุธาศาสน์ (2519 : 133) มีความเห็นว่า วัฒนธรรมกับเรื่องศาสนาก็คือ เรื่องเดียวกัน แยกกันไม่ออก เพราะส่วนหนึ่งของศาสนาอิสลาม คือ แนวทางดำรงชีวิตที่สังคมมุสลิมถือว่าถูกต้อง ซึ่งถ้ามองอีกแง่หนึ่งก็คือ วัฒนธรรมของสังคมนั้นเอง โดยสุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2547 : 186) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ในตัวศาสนาอิสลามย่อมไม่มีวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ในความเป็นมุสลิมของศาสนิกชนอิสลาม ย่อมต้องมีการรับเอาประเพณีท้องถิ่นไว้บ้างน้อยบ้าง ตามภาวะ และกลุ่มชน และวิถีชีวิตของมุสลิมย่อมอาศัย (1) ศาสนาบัญญัติ (2) ขนบประเพณีที่ไม่ขัดกับศาสนบัญญัติ (3) ระเบียบของบ้านเมือง และ (4) ความเป็นสากลนิยม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของอักบาร์ เอส. อาเหม็ด (Akbar S. Ahmad) นักมานุษยวิทยาชาวปากีสถานที่ได้เสนอว่า ศาสนาอิสลามนั้นมีเพียงหนึ่ง แต่ความเป็นมุสลิมนั้นมีหลากหลาย (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2548 : 99)

นอกจากนี้อะหมัด บัทรุ หะสุน (’Aḥmad Badr Hasūn) กล่าวว่า วัฒนธรรมอิสลามเป็นวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ที่สุดของมนุษย์ เนื่องจากการผสมผสานระหว่างอารยธรรมเก่าแก่ กับกฎเกณฑ์ของพระเจ้า ซึ่งรียาฎ นะฮอซาน อาฮอ (Riyāḍ Na’sān ’Āghā) กล่าวว่า มันเป็นวัฒนธรรมที่พิเศษ เนื่องจากมันได้ผสมผสานอารยธรรมต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน และลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ วัฒนธรรมอิสลามไม่ได้เป็นเพียงวัฒนธรรมของชาวมุสลิม หากแต่ยังสามารถเป็นวัฒนธรรมของชนต่างศาสนิกอีกด้วยดังคำกล่าวของโยฮานา อิบรอฮีม (Yūḥanā ’Ibrāhīm) บาทหลวงใหญ่แห่งซีเรีย ความว่า “เราชาวคริสต์ถือว่า วัฒนธรรมอิสลามนั้นคือ วัฒนธรรมของเรา เนื่องจากวัฒนธรรมดังกล่าวได้ช่วยเหลือลอมวิถีชีวิตของชาวคริสต์ด้วยเช่นกัน”² จากความเห็นดังกล่าวจะเห็นถึงลักษณะพิเศษของวัฒนธรรมอิสลามที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะขึ้นอยู่กับกลุ่มของผู้นับถือเป็นหลัก

² “Halab Durrat al-Mudun” (Online) Search from

[http://www.aleppocic.sy/acic/magz/modules/news/print.php?storyid=54\[20 April 2007\]](http://www.aleppocic.sy/acic/magz/modules/news/print.php?storyid=54[20 April 2007])

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมอิสลามนั้นปรากฏในเนื้อหาหลักของอัลกุรอานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างอัลลอฮ์ ﷻ และมนุษย์ ซึ่งหลักการพื้นฐานของวัฒนธรรมอิสลามที่อัลกุรอานได้นิยามไว้มีใจความดังนี้

﴿...تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ.....﴾

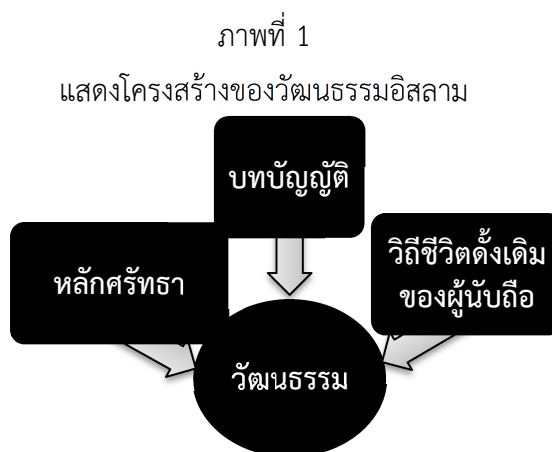
(بعض من الآية آل عمران : 110)

ความว่า : พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่
ชอบ และมีศรัทธามั่นในอัลลอฮ์

(ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ อาลอะอิมรอม : 110)

อิสมาอีล อัลฟารูกี ('Ismā'īl al-Fārūqī) อ่างใน อรุณ วิทยานนท์ (2536 : 268) ได้อธิบายถึง พื้นฐานของวิถีชีวิตแบบอิสลามว่า “หลักศรัทธา” ซึ่งเป็นการยอมรับอย่างมั่นใจว่าอัลลอฮ์ ﷻ เป็นหนึ่งสมบูรณ์เป็นผู้สร้างที่อยู่เหนือธรรมชาติเป็นพระเจ้า และเป็นนายของทุกสิ่งนั้น เป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรมอิสลาม เนื่องจาก “หลักศรัทธา” คือ หลักการปูทางให้กับพื้นฐานชีวิตอิสลาม ความคิด พฤติกรรม รวมถึงวัฒนธรรมอิสลามยังเป็นผลผลิตของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวหลากหลายทางประวัติศาสตร์ ศาสนา สังคม และการเมืองอัน จะนำไปสู่การผลิดอกออกผลอย่างงดงามของวัฒนธรรม และอารยธรรมอิสลามอย่างที่ปรากฏในปัจจุบันตามส่วนต่างๆ ของโลก อย่างเช่น ซาอุดีอาระเบีย อียิปต์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย รวมถึงประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย อย่างเช่น ประเทศไทย และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

หากพิจารณาประวัติศาสตร์อิสลามที่แพร่ขยายออกไปในอาหรับ จะเห็นได้ว่า หลักศรัทธา และบทบัญญัติทำหน้าที่เป็นพื้นฐาน สำหรับการพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมอิสลามของโลก สิ่งนี้เห็นได้เมื่อพูดถึงรูปธรรมทางวัฒนธรรม อย่างเช่น วัฒนธรรมมุสลิมของยุโรป หรือแม้แต่ วัฒนธรรมอิสลามมุสลิมอเมริกา ทั้งหมดนี้เป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมอิสลาม ความงดงามหลายอย่างในวัฒนธรรมอิสลามเห็นได้จากแนวโน้มความหลากหลาย ในความคิดอิสลามในด้านวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรม ดนตรี วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การค้า และการพาณิชย์ ซึ่งปรากฏขึ้นมาในโลกมุสลิมตั้งแต่ 1400 กว่าปีมาแล้ว และในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมก็จะมีส่วนอนุเคราะห์ต่อไปถึงวัฒนธรรมในอนาคต ดังนั้นความหลากหลายในวัฒนธรรมทางศาสนาจึงเป็นผลผลิตแห่งการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างโลกทัศน์ทางศาสนา และสังคมที่หลากหลายของมนุษย์ซึ่งสามารถแสดงเป็นโครงสร้างได้ดังนี้

ที่มา : มุหัมมัดซูร หมดเร้าะ, 2551 : 28

จากโครงสร้างข้างต้นจะเห็นว่า วัฒนธรรมอิสลามเกิดจากการผสมผสานระหว่างหลักศรัทธา บทบัญญัติ และวิถีชีวิตของผู้นับถือ ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมอิสลามของแต่ละกลุ่มชน จึงมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความหลากหลายของผู้นับถือ ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างก็พยายามปรับแต่งให้เข้าวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองไปพร้อมกับความพยายามที่จะรักษาแก่นแท้ของอิสลามเอาไว้ในเวลาเดียวกัน

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมอิสลามเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักศรัทธา บทบัญญัติ หรือคำสอนที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอาน และสุนนะฮ์ของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ดังนั้นมุสลิมจึงไม่สามารถแยกวิถีชีวิตของตนเองออกจากอิสลามได้ เนื่องจากศาสนาอิสลามมีลักษณะ และวัฒนธรรมที่เรียกว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ และจิตใจให้เป็นไปตามกรอบของอิสลาม ดังนั้นในทุกๆ แง่มุมของวิถีชีวิตมุสลิมตั้งแต่ การเดิน การนั่ง การนอน ตลอดจนการเมือง การปกครอง การศึกษา การแพทย์ เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม จะถูกกำหนดด้วยคำว่าอิสลามทั้งสิ้น

ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากวิทยานิพนธ์ของมุหัมมัดซูร หมดเร้าะ. (2551). อิทธิพลของวัฒนธรรมอาหรับต่อสังคมภายในจังหวัดปัตตานี. สาขาวิชาอิสลามศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตปัตตานี).

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคำยืม

2.2.1 ความหมายของการยืมภาษา

การยืมภาษา คือ การที่ภาษาหนึ่งรับเอาลักษณะใดก็ตามจากอีกภาษาหนึ่งเข้ามาใช้จนกลายเป็นลักษณะของตนเอง ซึ่งลักษณะที่มีการยืมมีทั้ง ด้านเสียง พยัญชนะ สระวรรณยุกต์ ทำนองเสียง เสียงเน้นหนัก คำทุกประเภท โดยเฉพาะคำหลัก เช่น นาม กริยา และลักษณะทางไวยากรณ์ เช่น การแสดงพหูพจน์ และหน่วยสร้างต่างๆ เช่น ประโยค กรรมวาจก เป็นต้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532 : 23)

คริสตัล (crystal) ให้คำจำกัดความของการยืมภาษา หมายถึง การที่หน่วยทางภาษา (Linguistic Unit) โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นคำของภาษาหนึ่งถูกใช้ในอีกภาษาหนึ่ง หรือในภาษาถิ่นหนึ่ง ซึ่งก่อนหน้านั้นไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของภาษานั้นๆ เป็นต้น (อัสสมิง กาเซ็ง, 2544 : 8)

2.2.1.1 แนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษา

การยืมคำนั้นเกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมของการสัมผัสภาษา ซึ่งมีแนวคิดดังนี้

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, (2532 : 31-32) ได้นิยามการสัมผัสภาษา หมายถึง ปรากฏการณ์ที่คนใดคนหนึ่งพูดได้หลายภาษา และสามารถใช้เหล่านั้นสลับกับไปมาได้ ทำให้ภาษาหลายภาษามีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และการยืมภาษาก็เป็นปรากฏการณ์หนึ่งในหลายๆ ปรากฏการณ์ที่เกิดจากการสัมผัสภาษา

คริสตัล (Crystal) อธิบายเกี่ยวกับการสัมผัสภาษาว่า การสัมผัสภาษาเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสถานการณ์ของความต่อเนื่องทางภูมิศาสตร์ หรือความใกล้ชิดกันของกลุ่มสังคมระหว่างภาษา หรือระหว่างภาษาถิ่น สภาพที่ใกล้ชิดกัน ทั้งในแง่ภูมิศาสตร์ และในแง่ของสังคม ทำให้ภาษามีอิทธิพลต่อกันผลของสถานการณ์การสัมผัสภาษาอาจปรากฏออกมาในรูปของการเจริญเติบโตของภาษา รูปของการยืม และรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางเสียง เป็นต้น (อัสสมิง กาเซ็ง, 2544 : 8)

จากแนวคิดจะเห็นว่า การยืมคำนั้นเกิดขึ้นภายใต้สภาวะของการสัมผัส และการสัมผัสภาษา เกิดจากความต่อเนื่องทางภูมิศาสตร์ หรือความใกล้ชิดกันของกลุ่มชนในสังคมที่พูดภาษาต่างกัน

2.2.2 ประเภทของคำยืม

ฮิวเกน (Hauge, 1989 : 23 - 24) อธิบายว่า คำยืมจะเป็นชนิดใดก็ตามสามารถอธิบายได้ในลักษณะของการเปลี่ยนแปลง และทดแทนลักษณะเดิม คำยืมทุกคำจะตกอยู่ในสองลักษณะ คือ คำยืมที่ยังคงรูปเดิมทั้งเสียง และความหมาย (Complete Importation) และคำยืมที่เกิดการเปลี่ยนแปลง และการทดแทนขึ้น (Complete Substitution) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท

2.2.2.1 คำยืมทับศัพท์ (Loanwords)

คำยืมทับศัพท์ คือ คำยืมที่ยืมทั้งเสียง และความหมายพร้อมกันกับการปรับเปลี่ยนลักษณะทางเสียงของคำยืมให้เหมือน หรือคล้ายคลึงกับการออกเสียงคำต่างๆ ไปในภาษา หรือไม่มีการปรับเปลี่ยนลักษณะทางเสียงของคำยืมก็ได้ ซึ่งคำยืมส่วนใหญ่เป็นคำยืมลักษณะนี้ ดังพบได้ในภาษามลายู ซึ่งยืมคำจากภาษาอาหรับ เช่น กุโบร อากัล หรืออาแก ดูนียา เป็นต้น

2.2.2.2 คำยืมปน (Loanblends)

คำยืมปน คือ คำยืมที่ยืมเข้ามาแล้วใช้ผสมกับคำ ที่มีอยู่ในภาษาของผู้รับ สามารถพบได้ในภาษามลายู ซึ่งยืมคำจากภาษาอาหรับ เช่น มือนาขอ กาเอ็งมานัน โตะอิมัม ดี ยัง เป็นต้น คำว่า “โตะ” เป็นคำภาษามลายูถิ่นสตูล หมายถึง “ผู้อาวุโส” ส่วนคำว่า “อิมัม” เป็นคำภาษาอาหรับ หมายถึง “ผู้นำในการทำละหมาด”

2.2.2.3 คำยืมแปล (Loanshifts)

คำยืมแปล คือ คำยืมที่มีการยืมความหมายของคำในภาษาผู้ให้มา แปล และสร้างคำใหม่ขึ้นในภาษาผู้รับ ดังเช่นคำว่า มะฮู จือปู ซึ่งคนมลายูสตูลใช้เรียก ขนมทองหยอด เป็นคำยืมที่ได้ยืมจากภาษาไทย เป็นต้น

2.2.3 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยืมคำ

สุทธิวงษ์ พงศ์ไพบูลย์ (2516 : 14 – 79, อ้างถึง ปราณี ภายอรุณสุทธิ์, 2526 : 17 - 18) ได้สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยืมดังนี้

1. ทางด้านเชื้อชาติ สัญชาติ หรือจากการแต่งงาน การสมาคมติดต่อ และการได้เกื้อกูล อุปการะ
2. ทางด้านภูมิศาสตร์ คือ มีดินแดนใกล้ชิดกัน ซึ่งปัจจุบัน การคมนาคม การสื่อสาร และสื่อมวลชนที่เจริญก้าวหน้า ทำให้คนในดินแดนที่อยู่ห่างเหินมีโอกาสติดสัมพันธ์สัมพันธ์กัน
3. ทางด้านธุรกิจการค้า การค้าระหว่างชนต่างชาติ การโฆษณาสินค้าต้องใช้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารระหว่างกัน จึงเกิดการยืมคำขึ้นทั้งที่จูงใจ และไม่รู้ตัว
4. ทางด้านศาสนา การรับเอาศาสนาเข้าในประเทศ ย่อมได้รับเอาภาษาที่ใช้ในการสอนเข้ามาในภาษาด้วย เพราะผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา จำเป็นต้องใช้ภาษาเป็นสื่อในการสอนศาสนา
5. ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการศึกษา วิทยาการ และเครื่องมือเครื่องใช้กรณีนี้ ภาษาผู้ใช้มักจะต้องเป็นชนชาติที่เจริญกว่าภาษาผู้รับ ตัวอย่าง การศึกษาในชั้นสูง มักจะใช้ตำราภาษาอังกฤษ มีการเรียนวิชาการปกครองของอังกฤษ และฝรั่งเศส วิชาการแพทย์ และเครื่องกลของเยอรมัน วิชาการเกษตรของนิวซีแลนด์ เป็นต้น

ดังนั้นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยืมนั้น ประกอบด้วย คือ ทางด้านเชื้อชาติ สัญชาติ หรือจากการแต่งงาน ทางด้านภูมิศาสตร์ คือมีดินแดนใกล้ชิดกัน ทางด้านธุรกิจการค้า การค้าระหว่างชนต่างชาติ ทางด้านศาสนา การรับเอาศาสนาเข้าในประเทศ และทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการศึกษา วิทยาการ และเครื่องมือ เครื่องใช้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการแต่งกาย

เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งมนุษย์ นำมาใช้เป็นเครื่องนุ่มห่มร่างกาย ในอดีตมนุษย์ได้แต่งกาย โดยใช้เครื่องห่อหุ้มร่างกายจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบหญ้า หนังสัตว์ ขนนก ดิน สี เป็นต้น มนุษย์บางเผ่าพันธุ์ รู้จักการใช้สีจากพืชนำมาเขียน หรือสีก เพื่อเป็นเครื่องตกแต่งแทนการห่อหุ้มร่างกายต่อมามนุษย์เรียนรู้วิธีที่จะดัดแปลง การใช้เครื่องห่อหุ้มร่างกายจากธรรมชาติให้เหมาะสม และสะดวกต่อการแต่งกายตามลำดับ เช่น ผูก มัด สาน ถัก ทอ อัด เป็นต้น มาจนถึงในที่สุดรู้จักการใช้วิธีตัด และเย็บจนกลายเป็นเทคโนโลยี

ในทางกายภาพมนุษย์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างที่อ่อนแอ เพราะมีภูมิต้านทานทางธรรมชาติ น้อยกว่าสัตว์ และผิวหนังของมนุษย์ก็บอบบาง จึงจำเป็นต้องมีสิ่งปกปิดร่างกาย เพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้ จากความจำเป็น ดังนั้นจึงเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่จะแต่งกาย เพื่อสนองความต้องการของสังคม และอื่นๆ จึงทำให้เครื่องแต่งกายมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามปัจจัย และสิ่งแวดล้อมดังนี้

2.3.1 สภาพภูมิอากาศ

ภูมิประเทศ และดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกัน การใช้เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายก็แตกต่างกันไปด้วย ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีอากาศหนาวจำเป็นต้องใช้เสื้อผ้าที่หนา หรือหลายๆ ชั้น ส่วนผู้ที่อยู่ในเขตที่มีอากาศร้อนก็ใช้เสื้อผ้าบาง และน้อยชิ้นเป็นผลทำให้มีลักษณะของเครื่องแต่งกายของแต่ละถิ่นมีรูปแบบที่แตกต่างกันทั้งในเรื่องของสีสันทัน และลักษณะของใยผ้าวัสดุที่นำมาทอ อาทิ ชาวอียิปต์รู้จักนำป่าน ลินินมาทอเป็นผ้าที่ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ส่วนชาวบาบิโลเนีย และซีเรียมีการเลี้ยงสัตว์ จึงนำขนสัตว์มาทอเป็นผ้าของสัตว์สีต่างๆ และผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตอบอุ่นก็ใช้ผ้าโปร่ง บางมีสีสันทันสวยงาม เป็นต้น³

2.3.2 ศัตรูทางธรรมชาติ

ประเทศในแถบร้อน มักจะได้รับผลจากพวกสัตว์ และแมลงต่างๆ ผู้คนในแถบนี้ จึงหาวิธีป้องกัน โดยพอกร่างกายไว้ด้วยโคลน กระโปรงที่ทำจากหญ้า เช่น พวกฮาไวเอียน ที่อยู่แถวทะเลแปซิฟิก และพวกโมซันนิค เผ่าไซบี ซึ่งปัจจุบันยังคงนุ่งกันอยู่ แม้ว่ากระโปรงหญ้าที่พวกเขาคิดว่าจะป้องกันแมลงจะกลับกลายเป็นที่เก็บแมลงมากกว่า หรือในกรณีของอูนู หรือ โอนู ซึ่งชาวพื้นเมืองของญี่ปุ่นรู้จักใช้กางเกงขายาว เพื่อป้องกันสัตว์ และแมลงต่างๆ เป็นต้น

2.3.3 หน้าที่การงาน

ในอดีตมนุษย์ใช้หนังสัตว์ และใบไม้ เพื่อป้องกันอันตรายจากการถูกหนามเกี่ยว และแมลงกัดต่อย ในเวลาที่เข้าป่า เพื่อหาอาหาร ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้นมนุษย์ก็สามารถนำใยจากต้นแฟลกซ์มาทอเป็นผืนผ้าที่รู้จักกันในนามของผ้าลินิน เมื่อความเจริญทางด้านวิทยาการมากขึ้น ผ้าที่ผลิตก็มีเพิ่มขึ้นมากมายหลายชนิด และมีกาประดิษฐ์เสื้อผ้าชนิดพิเศษ ซึ่งตรงกับความต้องการ

³ สวาท เสนาณรงค์, ม.ป.ป. : 144

ของผู้สวมใส่ โดยเฉพาะประเภทเหมืองแร่ เกษตรกร คนงานอุตสาหกรรม ทหาร ตำรวจ พนักงานดับเพลิง เป็นต้น

2.3.4 วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชน จำเป็นต้องมีระเบียบ แลกกฎเกณฑ์ เพื่อที่จะอยู่ด้วยกันได้อย่างสงบสุข การปฏิบัติสืบต่อกันมานี้เอง จึงกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมสังคม

ในสมัยโบราณ มนุษย์ต้องการฉลองประเพณีสำคัญ เช่น การเกิด เริ่มโต การตาย การเก็บเกี่ยว หรือเริ่มเข้าสู่สังคมกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งในการงานนี้พวกเขาก็จะพวกเขาก็จะแต่งตัวประดับประดาร่างกายด้วยเครื่องประดับต่างๆ เช่น ขนนก หนังสัตว์ และการทาสีตามร่างกาย การสักเจาะ บางครั้งก็ทำลวดส่วนต่างๆ ของร่างกาย เพื่อแสดงยศ หรือตำแหน่งปัจจุบัน ก็ยังคงมีอยู่กลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองตามพื้นที่ต่างๆ นอกจากนี้ปัจจุบันเรายังได้นำเอาความคิดเหล่านี้มาประยุกต์ให้เข้ากับโลกปัจจุบัน โดยผลิตเป็นเครื่องสำอางชนิดต่างๆ ที่นิยมใช้กันอยู่ทุกวันนี้ เช่น ลิปสติก อายแชโดว์ เป็นต้น

จากการแต่งกายของมนุษย์จะผุดผ่องกันออกไปตามสภาพของสิ่งแวดล้อมและความจำเป็นนี้เอง

2.3.5 ศาสนา และความเชื่อ

ศาสนา และความเชื่อมีบทบาทสำคัญในการแต่งกาย จะเห็นได้จากรูปแบบของการแต่งกายของสตรีมุสลิมที่มีการปกปิดร่างกายมิดชิด เป็นผลมาจากคำสอนของศาสนาอิสลามที่บัญญัติให้สตรีต้องสวมปกปิดร่างกายให้มิดชิด เว้นไว้แต่เพียงใบหน้า และฝ่ามือนอกจากนี้เสื้อผ้าที่สวมก็จะต้องไม่รัดรูปจนเห็นทรวดทรง หรือในกรณีของชาวฮินดู ซึ่งเมื่อนางเป็นหม้ายจะต้องไม่เติมจุดบนหน้าผาก และไม่สวมเสื้อผ้าสีสดฉูดฉาด ฉะนั้นนางจะถูกตัดทอนจากสมาชิกในสังคม

นอกจากนี้วัฒนธรรมการนุ่งผ้าใต้สะดือของสตรีชาวอินเดีย สามารถถ่ายทอดความเชื่อว่า “สตรีใดตะโพกกว้าง มีเนื้อมาก และแผ่นลิ้นยาว สะดือ และกว้างมีรอยสะดือลึก และกว้างมีรอยสะดือเวียนขวาสตรีใดมีลักษณะอย่างนี้ สตรีนั้นมีความสุข” ได้เป็นอย่างดี⁴

2.3.6 ความดึงดูดใจในเพศตรงกันข้าม

ความดึงดูดใจในเพศตรงข้าม เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีความต้องการที่จะแต่งตัวแตกต่างกัน เช่น เมื่อเริ่มเติบโตเข้าวัยหนุ่มสาวมีความสมบูรณ์ทางเพศเป็นธรรมชาติที่ต้องทำตัวเองให้เป็นที่ดึงดูดใจแก่เพศตรงข้ามการแต่งกายดีขึ้นรู้จักรักสวยรักงามมีการจับจ่าย ในเรื่องเสื้อผ้ามากขึ้น ผู้สนองความต้องการเหล่านี้ได้ก็คือ นักออกแบบเสื้อผ้าที่มีชื่อเสียงต่างๆ เกิดขึ้นได้พยายามออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้เหมาะกับลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามระดับของสังคม

⁴ ส.พลาญน้อย, 2532 : 182

2.3.7 ฐานะทางเศรษฐกิจ

ฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลเป็นปัจจัยในการกำหนดรูปแบบของการแต่งกาย จะพบได้จากสังคมทั่วไปที่มีฐานะดีมักใช้เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายที่ดีมีคุณภาพ และยี่ห้อดี ซึ่งเสื้อผ้าประเภทนี้มักมีราคาสูง นอกจากเสื้อผ้าแล้ว เครื่องประดับต่างๆ เช่น เครื่องเพชร นาฬิกา สร้อย แหวน เป็นต้น นั้นเป็นที่นิยมในกลุ่มนี้มักสวมใส่ควบคู่กับเสื้อผ้าที่สวยงาม และทันสมัย ซึ่งรูปแบบการแต่งกายสามารถบ่งบอกถึงชนชั้น สภาพทางสังคมของผู้สวมใส่ได้อีกด้วย เช่น ชนชั้นเจ้านาย ชนชั้นผู้ใหญ่ ชาวบ้าน และชนชั้นกรรมกร เป็นต้น

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับอาหาร

2.4.1 อาหารกับชนชาติกลุ่มชาติพันธุ์

มนุษย์ในทุกสังคมวัฒนธรรม ล้วนมีรูปแบบอาหาร และพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตน หรือที่เรียกว่า “วัฒนธรรมอาหาร” อาหารจะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในการแสดงความหลากหลายของชนชาติ และเป็นสิ่งหนึ่งของการจำแนกความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมของตนเองออกจากผู้คนในกลุ่มสังคมวัฒนธรรมอื่นๆ

วัฒนธรรมอาหาร หมายความว่า แบบแผนการดำเนินชีวิตทางด้านการบริโภคอาหาร ซึ่งประกอบไปด้วย ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนวิธีการต่างๆ ที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น สร้าง หรือทำขึ้นที่เกี่ยวกับอาหาร ซึ่งบุคคลได้เรียนรู้ และรับถ่ายทอดต่อกัน จากรุ่นหนึ่งอีกรุ่นหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ได้กล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นแล้วว่า เรื่องของ “อาหาร” และ “การกิน” มิได้เป็นเพียงแค่ความต้องการจำเป็นทางสรีระ และความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์เท่านั้น แต่อาหารเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่มีขั้นตอน กระบวนการในการสั่งสม สืบทอด และส่งผ่านมายังคนรุ่นหลังสืบต่อกันไปเรื่อยๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ยิ่งไปกว่านั้น อาหารของคนแต่ละยุคแต่ละสมัย ก็มักถูกแปรเปลี่ยนรูปแบบไปตามสภาพสังคมวัฒนธรรมของยุคสมัยนั้นๆ ด้วย

ดังตัวอย่างเช่น ชาวอเมริกา และชาวยุโรป ที่มีอาหารขนาดเล็กกลองเรื่อยๆ อาหารส่วนใหญ่ถูกผลิตออกมาให้รองรับความสะดวกสบาย และความเร่งรีบในชีวิตประจำวัน อาหารสดถูกแปรรูปเป็นอาหารแห้ง อาหารแห้งถูกแปรรูปเป็นอาหารผง หรืออาหารเม็ดในลักษณะพร้อมดื่มกับน้ำยี่ห้ออุตสาหกรรม และเทคโนโลยีของพวกเขาก้าวหน้ามากขึ้นเท่าไร วัฒนธรรมสำหรับอาหารที่ปรากฏในชีวิตปัจจุบันของพวกเขาก็ยิ่งจะหดลงไปทุกที และกลับกลายเป็นวัฒนธรรมอาหารแห้ง ความเร่งรีบ ธุรกิจร้านอาหารในประเทศเหล่านี้ จึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากคนส่วนใหญ่ต้องอาศัยพึ่งพาผู้ชำนาญเฉพาะทางในการพยายามรักษาวัฒนธรรมอาหารของพวกเขาให้คงอยู่ให้ได้มากที่สุด ซึ่งแตกต่างกันอย่างมากกับประเทศในแถบเอเชียอาคเนย์ อย่างเช่น ประเทศไทย ที่แม้ว่าภาพ

ของกรุงเทพมหานครเมืองฟ้าอมร จะเริ่มก้าวตามวิถีชีวิตของชาวตะวันตก ที่ไม่ว่าจะมองไปทางไหนก็พบเจออาหารฟาสต์ฟู้ด (Fast Food) หรือแมคคา ฟู้ดค้าขายอาหารได้ทั่วทุกหนแห่ง แต่หากมองภาพรวมของทั้งประเทศแล้ว คนไทยก็ยังคตินิยมประกอบอาหารรับประทานเองอยู่เป็นส่วนใหญ่ ในแต่ละภาค แต่ละท้องถิ่น ก็มีอาหารพื้นเมืองของตนเป็นเครื่องแสดงความแตกต่าง หรือบอกความเป็นตัวตนของคนแต่ละกลุ่มได้ดี และเมื่อนำมาประกอบกับเรื่องความเชื่อในอาหาร ก็ยิ่งทำให้เห็นภาพความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์นี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ชาวไทยเชื้อสายจีน มีการถือศีลกินเจ ดบรีโภคเนื้อสัตว์ทุกชนิดเป็นเวลา 9-10 วัน ขึ้นอยู่กับความเชื่อของชาวจีนแต่ละกลุ่ม หรือหากชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มไหนที่นับถือเจ้าแม่กวนอิม ก็จะไม่บริโภคนเนื้อวัวตลอดชีวิต ชาวฮินดู มีข้อห้ามในการบริโภคนเนื้อวัว เนื่องจากการนับถือพระโคว่า เป็นสัตว์ที่ประเสริฐที่เป็นพาหนะของเหล่าเทพทั้งหลายในศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ชาวมุสลิมจะงดรับประทานอาหาร และน้ำทุกชนิดในช่วงเดือนรอมฎอน ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งถึงพระอาทิตย์ตก จึงรับประทานเป็นปกติ ตลอดระยะเวลา 30 วัน เป็นต้น

แม้ว่าอาหารที่กลุ่มต่างๆ เลือกกินจะเป็นไปอย่างไม่ต้องสงสัยตามความจำเป็นทางสรีระ ตามสิ่งแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกทางเทคนิค และเศรษฐกิจที่พวกเขามีอยู่ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนประกอบกันเป็นส่วนหนึ่งของบริบทที่กว้างออกไปอีก อันได้แก่ภูมิหลังทางสังคมและประวัติศาสตร์ และทัศนคติการมองโลก ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมูลเหตุทางอุดมการณ์ศาสนา ความเชื่ออย่างเดียวกันที่มีบทบาทสำคัญ ในการเลือกอาหารหลัก และวิธีการปรุงอาหารที่สร้างขึ้นเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม หรือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม⁵

2.4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกินของชาวอาหรับ

2.4.2.1 วัตถุประสงค์

ภูมิภาคตะวันออกกลางมีลักษณะที่หลากหลายในแง่ของแหล่งน้ำ ดิน และสภาพภูมิอากาศ มีทะเลทรายที่กว้างใหญ่ และบริเวณพื้นที่ที่มีดินที่สมบูรณ์ ปัจจุบันชาวอาหรับหันมาให้ความสำคัญต่อเกษตรกรรม เนื่องจากผลผลิตของภูมิภาคได้เพิ่มมากขึ้น ในพื้นที่เพาะปลูกเท่าเดิม เป็นผลมาจากการเสริมปัจจัยช่วยต่างๆ ทางด้านเกษตรกรรม เช่น ปุ๋ย ระบบชลประทาน และการใช้พืชพันธุ์ต่างๆ ที่ทำให้ผลผลิตสูง

จากสภาพภูมิประเทศทำให้แต่ละประเทศ มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน จึงทำให้ประเทศต่างๆ ทำอาหารจากวัตถุดิบที่หาได้ง่าย เช่น ฝ้าย ข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง เป็นพืชหลักที่ปลูกในฤดูร้อนส่วนพืชตระกูลถั่ว ถั่วอียิปต์นั้นเป็นพืชที่ปลูกในฤดูหนาวส่วนผักผลไม้ปลูกได้ตลอดปี

เครื่องเทศเป็นวัตถุดิบที่สำคัญมาปรุงเป็นอาหาร ดินแดนอาหรับก็หาใช้ต้นทางผลิตพืชเครื่องเทศเสียทีเดียว (แม้มีบันทึกว่าในสมัยของพระเจ้าบาบิโลนแห่งอัสซีเรียได้ปลูกเครื่องเทศและพืช ที่ให้น้ำมันหอมระเหยไว้ในอุทยานเป็นจำนวนมาก อ้างในสวนดุสิตเครื่องเทศ -

⁵ นักร บัญมาเลิศ, 2546 : 4-5

สมุนไพโรไทย (suandusitcuisine.com) ทว่าส่วนใหญ่แล้วชาวอาหรับทำตัวเป็นพ่อค้าคนกลางขายเครื่องเทศเสียมากกว่า ซึ่งต้นทางของพืชเครื่องเทศแล้วอยู่ที่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากข้อมูลข้างต้นได้กล่าวถึง เส้นทางการค้าเครื่องเทศในสมัยโบราณ มี 2 แห่ง คือ อินเดียกับหมู่เกาะโมลุกกะ (หมู่เกาะเครื่องเทศ) ของอินโดนีเซีย โดยพริกไทยอบเชย และกระวานมาจากอินเดียเป็นหลัก ส่วนอบเชย กานพลู ลูกจันทน์เทศ และดอกจันทน์มาจากโมลุกกะ ขณะที่การค้าเครื่องเทศมีมาช้านาน ในเอเชียจีนมีการค้าขายขิงกับกานพลูกับอินโดฯ มาเป็นระยะเวลานานกว่า 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช โดยชาวเกาะโมลุกกะเดินเรือค้าเครื่องเทศไปไกลถึงแอฟริกาตะวันออก และเครื่องเทศเดินทางสู่อาณาจักรโรมันในเมดิเตอร์ เรเนียน โดยผ่านทะเลแดงหรืออ่าวเปอร์เซียสู่เล็กซานเดรีย และกรุงโรมัน

นอกเหนือจากเส้นทางทะเลแล้ว ใช้เส้นทางบกค้าขาย คือ เส้นทางสายไหม “ผลผลิตจากหมู่เกาะโมลุกกะถูกส่งต่อไปยังจีนและเปอร์เซีย (อิหร่านปัจจุบัน) เส้นทางขนส่งเครื่องเทศที่เรียก “Golden road to Samarkand” ถูกใช้ติดต่อกันนานนับพันปี โดยกองคาราวานอูฐขนาดใหญ่ถึง 4,000 ตัว ทำหน้าที่ขนเครื่องเทศจำพวกอบเชย ดอกจันทน์ พริกไทย และกานพลูจากหมู่เกาะโมลุกกะและอินเดีย ขิงแห้งจากจีน เพื่อนำไปขายในตลาดอียิปต์” (ภก.สรจักร ศิริบริรักษ์ เกษัชโกชนา วารสารหมออนามัยปีที่ 19 ฉ.ที่ 3 www.mohanamai.com/ ไฟล์ pdf)⁶

ดังนั้นวัตถุดิบต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นวัตถุดิบที่ชาวอาหรับนำมาใช้ในการปรุงแต่งอาหารในชีวิตประจำวัน

⁶ เนติ โชติช่วงนิธิ, 2556 สืบค้นวันที่ 16 ตุลาคม 2558.